

Злата, Бојовић... [и др.]. 2016. *Дубровачка књижевност у српској историји књижевности. Речник проучаваца*. Београд: Филолошки факултет Универзитета, 549 страна.

Да је дубровачка књижевност значајан део историје српске и других књижевности на јужнословенском простору, не би требало посебно наглашавати. У дугом трајању свога постојања, од краја средњег века па све до пада Дубровачке републике, она је изнедрила низ веома значајних писаца. Сви они су својим делом равноправно пратили токове културних европских струја епоха у којима су живели. Са почецима књижевне историографије код нас, развијало се и интересовање за дубровачке ауторе и наслове. Сада, већ више од два stoleћа након првих написа о дубровачкој историји и литератури у *Историји* Јована Рајића (*Историја разних словенских народа наипаче Болгар, Хорватов и Сербов*, која је излазила у Бечу 1794. и 1795. године, а потом у Санкт Петербургу 1795. и у Будиму 1823₂) имамо низ од преко четири стотине истраживача који су својим радом захватили, или у целини свог научног делања или делом, књижевност, уметност, друштвеноисторијске и културноисторијске појаве настајале на тим приморским просторима.

Ову библиографску књигу речничког типа израдио је тим истраживања дубровачке књижевности различитих генерација, из неколико универзитетских центара Србије и Босне и Херцеговине. То су, пре свега, академик Злата Бојовић из Београда, професор Бранко Летић са Универзитета на Палама, потом професорка Гордана Покрајац из Новог Сада, професори Бојан Ђорђевић, Славко Петаковић и Тања Ракић из Београда и Мирјана Арежина из Бања Луке. Они су обрадили биографије и библиографије великог броја српских историчара књижевности, филолога, књижевних теоретичара и критичара, позоришних уметника, историчара и других прегалаца. У уводној речи овог речника, академик Злата Бојовић, која је и одговорни редактор издања, нагласила је посебан значај и место које имају студије и радови историчара рагузеолога јер без њих суштина ове литературе не би се могла сагледати у целини.

Да речници одавно нису само дела информативног карактера у којима је сабран низ имена, навода или објашњења, знамо посредством, пре свега уметничке литературе постмодерних времена. Уколико приступимо читању овог речника као читаоци са истанчаним нервом за историју, тумачење, али и савремене књижевне тенденције, схватићемо да су везе у прошлости биле дубоке, тесно испреплетене и јаке. Да живот често надилази литературу, такође није новост, као ни чињеница да наука често може врло живо и успешно да надиђе фикцију.

Издвојили бисмо неколико примера. Један од најзначајнијих српских драмских писаца – Јован Стерија Поповић, поред драмских комада, првог модерног *Романа без романа* и песничке збирке *Даворје*, саставио је и *Реторику* у коју је увео и примере из дела управо „свог друга по перу”, од којег га је делио период од два столећа – Ивана Цива Гундулића. Још пре двеста година Стерија је учио значај онога што ни ми данас никако не би требало да заборавимо. Дубровачка историја, забележена у документима са целокупном вишестолетном литературом, према његовом мишљењу, била је значајна и за, како је говорио – „повестницу србску”. Даље, у одредници о Георгију Магарашевићу ишчитава се да је он, 1827. године, у тек неколико година раније основаном *Летопису Матице српске* дао значајан прилог приказавши прво издање епа *Осман* Ивана Цива Гундулића из 1826. године, упоредивши одломке са будимским издањем. Из ове, наизглед кратке реченице информативног карактера, заправо се отвара комплексна слика једног времена и културе. Види се да је најстарији српски књижевни часопис, који излази и данас, примао прилоге и неговао традицију издавања дубровачких писаца и промишљања о њиховом делу, те да су интелектуалци, на свим просторима на којима је живео српски народ, били заинтересовани за токове и ове старије књижевности.

Неки од најзначајнијих српских писаца, као што су Исидора Секулић, Станислав Винавер, Данило Киш, Милорад Павић, па све до нашег савременика Љубомира Симовића, писали су о преплитајима и утицајима дубровачке литературе на народну књижевност и традицију. Анализирали су и интерпретирали песничка дела најзначајнијих ренесансних и барокних стваралаца или су изворе и мотиве црпели из те богате културне баштине. Када говоримо о баштињењу, дубоко смо уверени у то да је дубровачка културна баштина заједничка баштина свих народа који живе на балканском и ширем јужнословенском простору. Значајан допринос утемељењу ове тезе –

тезе да је дубровачка књижевност и култура у најширем контексту део и српске културне баштине, управо јесте састављање овог „Речника проучавалаца”. Данило Киш, на пример, још током студентских дана 1958. године, приказао је књигу Живка Јеличића о Марину Држићу, показавши интересовање за живот и рад највећег комедиографа хуманизма и ренесансе. Недуго затим, саставио је и сценарио за филм о највећем ренесансном комедиографу, који је, пак, штампан тек у наше време – 2011. године.

Најобимније библиографије свакако су оне којима су представљени утемељивачи и настављачи такозване „Београдске школе рагузеологије” и њихови савременици: Павле Поповић, Милан Решетар, Петар Колендић, Драгољуб Павловић, Мирослав Пантић и Злата Бојовић. Спискови од по неколико десетина и стотина библиографских јединица сведоче о томе да је дубровачка књижевност студиозно проучавана и да су сви они дубоко укоренили ову литературу и културу у историју српске књижевности и уметности приређујући критичка издања, до тада неиздатих дела, објављујући архивска документа са тумачењима и слично.

Дубровачка књижевност у српској историји књижевности – Речник проучавалаца јесте књига која представља незаобилазну карику у данашњој српској историографији. Вишегодишњи труд сарадника који су је изнедрили, темељна истраживања и проверавања јесу значајан сегмент представе о култури једног народа, којим се она представља и кореспондира са културама других, пре свега, суседних нација. Овако конципиран речник, даље, допринеће томе да сваки наредни интерпретацијски или аналитички рад буде олакшан јер пружа низ утемељених података о врло широком кругу личности са поља хуманистичких наука. Подаци о њиховим ситним прилозима, приказима, цртицама, театролошким записима, историјским донетима, студијама, приређивањима и синтезама – који су често били расути по архивима, зборницима и периодичи – сада су сабрани па ће, верујемо, бити и лакше доступни.

Читајући *Дубровачку књижевност у српској историји књижевности*, још једном ћемо нагласити, откривамо вишевековну повезаност српских научника са дубровачком културом, њихово разумевање и размењивање културних садржаја и утицаја из свих области културног деловања. Неки, наизглед, ситни написи – како је време показало – утицали су на вредне закључке који су важни за разумевање прошлости Дубровачке републике.

Поред књижевних и књижевноисторијских прилога, који су доминантни, током протеклих векова, а нарочито током 20. века, настајали су прилози о културолошким појавама, театру, књижевној критици и други. Једном речју, како је и академик Злата Бојовић истакла, „континуирано интересовање” за дубровачку књижевност и уметност увек је постојало, а постоји и данас.

Марко Мурат – дубровачки сликар, Војислав Ђурић – београдски професор и историчар уметности, академик Милош Ђурић – професор, хелениста, филозоф и преводилац, академик Павле Ивић – новосадски и београдски професор и лингвиста, Ристо Јеремић – лекар и историчар медицине или Вук Винавер – историчар, само су неки од знаменитих личности који су својим вредним прилозима доприносили осветљавању дубровачке старине.

Бавити се прошлошћу није увек лако, али за оне који су се за њу определили, јесте увек лепо. Појава сваке књиге еминентних аутора или приређивача увек је празник за културну јавност, а излазак ове књиге/ речника представља велики догађај у академској и широј интелектуалној свакодневици; не само за Филолошки факултет Универзитета у Београду који је њен издавач, него и за свеукупни научни свет.

Невена П. Варница
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
nevena@ff.uns.ac.rs